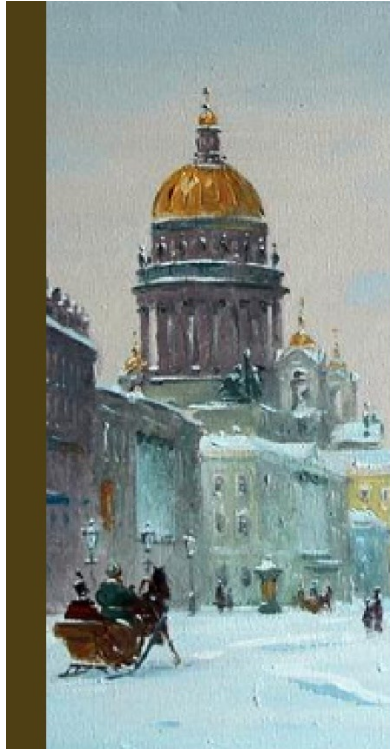

Bijlage bij het hoorcollege *Russische literatuur*

RUSSISCHE LITERATUUR

EEN HOORCOLLEGE OVER
RUSSISCHE LITERATUUR-
GESCHIEDENIS IN ZES
SLEUTELTHEMA'S

door Otto Boele

Inhoudsopgave

[Otto Boele](#)

[Bob Kommer Studio's](#)

[Inhoud hoorcollege](#)

[Synopsis & literatuur](#)

[Colofon](#)

Otto Boele

Dr. Otto Boele is slavist en universitair hoofddocent *Contemporaine Russische literatuur, Romantiek en Russische cinema* aan de Universiteit Leiden. Hij is de auteur van diverse werken op het gebied van Russische literatuur, film en populaire cultuur. Naast het publiceren van wetenschappelijke artikelen bedient hij een breder publiek via lezingen, filmrecensies, hoorcolleges en podcasts, vaak met een historische dimensie.

Opgenomen i.s.m. Bob Kommer Studio's

Bob Kommer Studio's, opgericht in 1952, is één van de oudste geluidsstudio's van Nederland. Naast het verzorgen van geluid voor diverse natuur- en animatiefilms, doet Bob Kommer Studio's al meer dan 20 jaar het 6-kanaals surround geluid van Omniversum en andere IMAX-theaters in Europa. De studio wordt ook gebruikt voor o.a. het inspreken van luisterboeken en het opnemen van hoorcolleges.

Kijk voor meer informatie op www.bobkommer.com

Inhoud hoorcollege

College 1. *Ik heb u lief, o Peters schepping!* De mythe van St. Petersburg in de Russische literatuur

- H1. Introductie op St. Petersburg en het gedicht De Bronzen Ruiters van Alexander Poesjkin
- H2. Andere Petersburgteksten in de 19de en 20ste eeuw

College 2. Waar ligt de stad N? Gogol en de literaire traditie van de Russische provincie

- H3. Introductie op de Russische provincie en de komedie De Revisor van Nikolaj Gogol
- H4. De provincie als metafoor in de Russische literatuur

College 3. Lev Tolstoj en De dood van Ivan Iljitsj

- H5. Introductie op Lev Tolstoj en het thema van de dood
- H6. De dood van Ivan Iljitsj

College 4. Forever young! Het Russische biokosmisme en zijn zoektocht naar de onsterfelijkheid

- H7. Introductie op de beweging van de biokosmisten
- H8. Het biokosmisme in de literatuur

College 5. Productieroman? Kun je dat lezen? Over Cement van Fjodor Gladkov

- H9. Introductie op de productieroman in de Sovjetliteratuur
- H10. De roman Cement van Fjodor Gladkov

College 6. Russische kampliteratuur: Alexander Solzjenitsyn en Varlam Sjalamov

- H11. Introductie op de kampliteratuur en de schrijvers Solzjenitsyn en Sjalamov
- H12. Het kampproza van Alexander Solzjenitsyn, Varlam Sjalamov en daarna

Synopsis & Literatuur

College 1. *Ik heb u lief, o Peters schepping! De mythe van St. Petersburg in de Russische literatuur*

Dit college gaat over het thema van St. Petersburg in de Russische literatuur. Aan de hand van Alexander Poesjkins beroemde gedicht *De bronzen ruiter* gaan we in op de meest hardnekkige denkbeelden die met Ruslands 'meest Europese' stad samenhangen: enerzijds is de stad altijd als een symbool van imperiale macht en Europese aspiraties gezien, anderzijds was de bouw van de stad omstreden; dit deed in combinatie met frequente overstromingen allerlei ondergangsmiches ontstaan waarin de vernietiging van Petersburg als Gods wil werd uitgelegd. Het college laat ook zien hoe dit denken de Russische poëzie blijvend heeft beïnvloed en zelfs is doorgedrongen in de PR-campagnes van moderne architecten en stadsplanners.

Gebruikte literatuur

- Annenski, Innokenti. 1997. "Petersburg," in: *De façades van Sint-Petersburg*, samengesteld door Jan Paul Hinrichs (Amsterdam: Bas Lubberhuizen), 99-100.
- Boele, Otto. *The North in Russian Romantic Literature* (Amsterdam - Atlanta: Rodopi), Studies in Slavic literature and poetics, 1996.
- Dmitriev, Michail. 1972. "Podvodnyj gorod," in: *Poety 1820-1830-ch godov*, T. 2 (Leningrad: Sovetskij pisatel'), 60-61.
- Lotman, Joe. M. "Simvolika Peterboerga i problemy semiotiki goroda," in: *Izbrannye stat'i v 3-ch tomach* (Tallinn: Aleksandra), 1992, 9-21.
- Mandelstam, Osip. 1997. "Petersburgse strofen," in: *De façades van Sint-Petersburg*, samengesteld door Jan Paul Hinrichs (Amsterdam: Bas Lubberhuizen), 111.
- Toporov, V.N. "Peterboerg i 'peterboergskij tekst roesskoj literatoery' (Vvedenie v temoe)," in: *Mif. Ritoeal. Simvol. Obraz. Issledovanija v oblasti mifopoetitsjeskogo* (Moskva: Izdatel'skaja groeppa "Progress – koel'tura"), 1995, 259-367.

Aanbevolen literatuur

- Boele, Otto. "De aboriginals van het Noorden: de Finnen in Petersburg," in: *De façades van Sint-Petersburg*, samengesteld door Jan Paul Hinrichs (Amsterdam: Bas Lubberhuizen), 1997, 75-83.
- Kahn, Andrew. *Pushkin's "The Bronze Horseman"*, Critical Studies in Russian Literature (London: Bristol Classical Press), 1992.
- Poesjkin, Alexander. *De bronzen ruiter: een Petersburgse vertelling* (Amsterdam: De bezige bij), 1955.

College 2. *Waar ligt de stad N? Gogol en de literaire traditie van de Russische provincie*

Voor veel Russische schrijvers uit de negentiende eeuw was de 'provincie' een dankbare setting. Steeds weer lezen we over middelgrote steden in het Russische achterland waar de bewoners de schijn van Europese beschaving proberen op te houden, maar hun achterlijkheid en hopeloze imitatiezucht niet kunnen verbloemen. Aan de hand van Nikolaj Gogols komedie *De revisor* (1836) en enkele andere teksten onderzoeken we in dit college het cliché van de Russische provinciestad en verbinden dit met het altijd actuele vraagstuk van Ruslands nationale identiteit. Is Rusland in vergelijking met het modernere Europa niet zelf één grote provincie en zo ja, is dit inderdaad een vloek of toch niet een zegen?

Gebruikte literatuur

- Beloësov, A.F. 2004. "Simvolika zacholoest'ja (oboznatsjenie rossijskogo provintsial'nogo goroda)," in: *Geopanorama roesskoj koel'toery. Provintsija i ee lokal'nye teksty*, (Moskva: Jazyki slavjanskoj koel'toery), 457-481.
- Boele, Otto. 2000. "Boris Nemtsov—provintsial. K voprosoe o polititsjeskom imidzmejerkerstve v postperestrojetsnoj Rossii." In: *Roesskaia provintsija: Mif – tekst - real'nost'*, red. A. F. Beloësov and T. V. Tsiv'jan (Moskva - Peterburg: Naoetsjnyj sovet po istorii mirovoj koel'toery Rossijskoj Akademii Nauk), 118–28.
- Parts, Lyudmila. 2018. *In Search of the True Russia. The Provinces in Contemporary Nationalist Discourse* (Madison: University of Wisconsin Press).
- Spivak, M.L. 2004. "'Provintsija idet v regiony': O nekotorych osobennostjach sovremennogo oepotreblenija slova provintsija," in: *Geopanorama roesskoj koel'toery. Provintsija i ee lokal'nye teksty* (Moskva: Jazyki slavjanskoj koel'toery), 502- 515.
- Zaionts, L.O. 2000. "'Provintsija' kak termin," in: *Roesskaia provintsija. Mif – tekst - real'nost'* red. A. F. Beloësov and T. V. Tsiv'jan (Moskva: Naoetsjnyj sovet po istorii mirovoj koel'toery Rossijskoj Akademii Nauk), 12–9.

Aanbevolen literatuur

- Gogol, Nikolaj. 2014. "Dode zielen: een poëem," in: *Verzamelde werken*, deel II, (Amsterdam: Uitgeverij Van Oorschot).
- Gogol, Nikolaj. 1984. "De revisor," in: *Verzamelde werken*, deel II, 3^e druk (Amsterdam: Uitgeverij Van Oorschot).
- Lounsbury, Anne. 2019. *Life is Elsewhere. Symbolic Geography in the Russian Provinces, 1800-1917* (Ithaca – London: Cornell University Press).

College 3. Lev Tolstoj en De dood van Ivan Iljitsj

De dood is een terugkerend thema in het werk van Lev Tolstoj (1828-1910), maar na een acute aanval van doodsangst op zijn eenenveertigste werd het een obsessie voor hem. In dit college bekijken we de ontwikkeling van dit thema en staan we vooral stil bij het verhaal *De dood van Ivan Iljitsj* (1886), ongetwijfeld een van de meest aangrijpende verhalen uit de wereldliteratuur over de sterfelijkheid van de mens en de angst voor het onvermijdelijke einde.

Gebruikte literatuur

- Cowley, Christopher. 2021. "Ivan Ilych and Autobiographical Despair," *Philosophy and Literature*, 45: 199-210.
- Jahn, Gary R. 1982. "The Role of the Ending in Lev Tolstoi's The Death of Ivan Il'ich," *Canadian Slavonic Papers*, 24: 229-38.
- Kamm, Frances. 2003. "Rescuing Ivan Ilich. How we Live and How we Die," *Ethics*, 113: 202-33.
- Lang, Gerald. 2014. "What Does Ivan Ilich Need to Be Rescued From?," *Philosophy*, 89: 325-47.
- Paperno, Irina. 2014. *'Who, What Am I?' Tolstoy Struggles to Narrate the Self* (Ithaca and London: Cornell University Press).
- Tolstoj, L.N. 1936. "Zapiski soemassjedsjego," in: *Polnoje sobranie sotsjiinenij v 90-ch tomach* (Moskva: Gosodarstvennoje izdatel'stvo "Choedozjestvennoj literatoery"). deel XXVI, Proizvedenija 1885-1889, 466-487.

Aanbeloven literatuur

- Tolstoj, Lev. 2015. "De dood van Ivan Iljitsj" in: *Verzamelde werken*, deel II Verhalen en novellen 1863-1910 (Amsterdam: Uitgeverij Van Oorschot).
- Zorin, Andrei. 2020. *Leo Tolstoy* (London: Reaktion Books).

College 4. Forever young! Het Russische biokosmisme en zijn zoektocht naar de onsterfelijkheid

In het begin van de jaren twintig ontstond er in Rusland een literaire stroming die de onsterfelijkheid van de mens zei na te streven. Voor deze dichters, die zichzelf 'biokosmisten' noemden, was de dood de laatste barrière op weg naar de totale vrijheid. In dit college gaan we in op de herkomst van hun ideeën en staan we stil bij enkele spectaculaire ontwikkelingen in de wetenschap die de biokosmisten sterkten in hun overtuigingen sterkten. De bizarre agenda van het biokosmisme wordt geïllustreerd aan de hand van gedichten, manifesten en een science-fiction roman.

Gebruikte literatuur

- Boele, Otto. 2013. "Biocosmism and the Russian Avant-garde. A Literary Cul-De-Sac or the Road to Immortalism?" in: *Modernism Today*, ed. by Sjef Houppermans et al. (Amsterdam – New York: Rodopi), 135-148.
- Jaroslavskij, Aleksandr. 1922. *Svjataja bestial'* (Petrograd: Komitet poëzii biokosmistov-immortalistov).
- Jaroslavskij, Aleksandr. 1922. *Poëma Anabioza* (Petrograd: Komitet poëzii biokosmistov-immortalistov.)
- Jaroslavskij, Aleksandr. 1926. *Argonavty vselennoj (roman-utopija)* (Moskva – Leningrad: Biokosmist).
- Svjatogor, Aleksandr. 1922. "Doktrina ottsov i anarchizm-biokosmizm," in: *Dva* (biokosmizm, materialy no. 2) (Moskva: Kreatorii biokosmistov).
- Svjatogor, Aleksandr. 2000. "Biokosmitsjeskaja poetika (Prolog ili gradus pervyj)," in: *Literaturnye manifesty*.
- Ot simbolizma do nashich dnei (Moskva: Izdatel'skij dom XXI vek – soglasie), 305-314.
- Hagemester, Michael. 1989. *Nikolaj Fedorov. Studien zu Leben, Werk und Wirkung*. (München: Verlag Otto Sagner).

Aanbevolen literatuur

- Kremontsov, Nikolai 2014. *Revolutionary Experiments: The Quest for Immortality in Bolshevik Science and Fiction* (Oxford: Oxford University Press).
- Stites, Richard. 1989. *Revolutionary Dreams: Utopian Vision and Experimental Life in the Russian Revolution* (New York: Oxford University Press)

College 5. Productieroman? Kun je dat lezen? Over Cement van Fjodor Gladkov

De literaire 'methode' van het socialistisch-realisme is vaak - en vaak terecht – verguisd: de personages zijn van bordkarton, de handeling saai en de stijl is pathetisch en clichématig. Toch verdient het socialistisch-realisme, en meer in het bijzonder het genre van de productieroman, onze aandacht. Als verplichte methode heeft het onmiskenbaar zijn stempel op de ontwikkeling van de Russische literatuur gedrukt; bovendien kan het ons veel vertellen over het hele literaire bedrijf zoals dat in de Sovjetunie functioneerde. Welke taak hadden schrijvers eigenlijk in het toekomstige arbeidersparadijs? Waarom werden romans soms eindeloos herschreven, ook wanneer de initiële ontvangst positief was geweest? Wat behelsde de methode van het socialistisch-realisme precies en waarom kon je het eigenlijk nooit goed doen? Deze vragen hopen we in het college te beantwoorden;

we doen dat aan de hand van *Cement* (1925), de destijds bejubelde productieroman van Fjodor Gladkov.

Gebruikte literatuur

- Boele, Otto. 2003. "Fedor Vasil'evich Gladkov (1883-1958)," in: *Russian Prose Writers Between the World Wars*, Dictionary of Literary Biography vol. 272 (Detroit etc.: Thomson – Gale), 119-128.
- Busch, Robert L. 1978. "Gladkov's *Cement*: The Making of a Soviet Classic," *Slavic and East-European Journal* 42 (Fall), 348-361.
- Ermolaev, Herman. 1997. *Censorship in Soviet Literature, 1917-1991* (Lanham etc.: Rowman & Littlefield).
- Guski, Andreas. 1995. *Literatur und Arbeit: Produktionsskizze und Produktionsroman im Russland des 1. Fünfjahresplans (1928-1932)* (Wiesbaden: Harrassowitz).
- Mathewson Jr., Rufus W. 1975. *The Positive Hero in Russian Literature* (Stanford: Stanford University Press).

Aanbevolen literatuur

- Gladkov, F. 1929. *Cement* (Amsterdam, N.V. Van Holkema & Warendorf's U-Mij).
- Katerina, Clark. 2000. *The Soviet Novel. History as Ritual*, 3d edition (Bloomington: Indiana University Press).
- Terts, Abram. 1971. "Wat is socialistisch-realisme?" in: *Fantastische verhalen* (Amsterdam, Uitgeverij en boekhandel Van Genneep NV).

College 6. Russische kampliteratuur: Alexander Solzjenitsyn en Varlam Sjalamov

Dit college gaat over twee prominente vertegenwoordigers van de zogenaamde kampliteratuur, autobiografisch proza dat vertelt over de ontberingen in de strafkampen van Josef Stalin. Van Alexander Solzjenitsyn (1918-2008), die acht jaar in diverse kampen doorbracht, behandelen we de novelle *Een dag uit het leven van Ivan Denisovitsj* en het monumentale werk *De Goelag Archipel*. De tweede auteur, Varlam Sjalamov (1907-1982), is vooral bekend van zijn *Berichten uit Kolyma* waarin hij zijn gruwelijke ervaringen in het uiterste noordoosten van Siberë op laconieke wijze beschrijft. Het college gaat ook in op de onderlinge verhouding tussen de twee schrijvers en staat kort stil bij de hedendaagse kampliteratuur.

Gebruikte literatuur

- Jesipov, Valerij. 1994. "Traditsii roesskogo soprotivlenija," in: *Sjalamovskij sbornik*, vyp. 1 (Vologda: Izdatel'stvo institoeta povysjenija kvalifikatsii i perepodgotovki pedagogitsjeskich kadrov), 183-194.
- Jurenson, Luba. 2021. "Why Did Solzhenitsyn and Shalamov Not Write *The Gulag Archipelago* Together?," in: *The Gulag in Writings of Aleksandr Solzhenitsyn and Varlam Shalamov. Memory, History, Testimony*, ed. by Fabian Heffermehl and Irina Karlsruhn (Leiden – Boston: Brill), 99-118.
- Sjalamov, Varlam. 1994. "O pis'me v 'Literaturnoejoe gazetoj'," in: *Sjalamovskij sbornik*, vyp. 1 (Vologda: Izdatel'stvo institoeta povysjenija kvalifikatsii i perepodgotovki pedagogitsjeskich kadrov), 104-106.
- Solzjenitsyn, A. 1999. "S Varlamom Sjalamovym," *Novyj mir*, 4.

Aanbevolen literatuur

- Sjalamov, Varlam. 2000. *Berichten uit Kolyma*, (Amsterdam: Uitgeverij De bezige bij).
- Solzjenitsyn, Alexander. 2007. *Één dag van Ivan Denisovitsj*, 8e druk, (Amsterdam: Meulenhoff).
- Solzjenitsyn, Alexander. 1974-1976. *De Goelag Archipel 1918–1956. Proeve van een artistieke studie* (Baarn: De boekerij).

Colofon

Home Academy geeft hoorcolleges uit voor thuis en onderweg. Direct te downloaden of onbeperkt te beluisteren in de Home Academy Club. Interessante onderwerpen, van geschiedenis tot natuurwetenschappen, voorgedragen door boeiende sprekers. Zo kan je kennis opdoen in de auto, in de trein, op de fiets of thuis op de bank. Download de Home Academy app voor het beluisteren van onze hoorcolleges op een mobiel of tablet.

Kijk verder op www.home-academy.nl

Uitgave Home Academy Publishers
Middelblok 81
2831 BK Gouderak
Tel: 0182 – 370001
E-mail: info@home-academy.nl

Opname Bob Kommer (Den Haag, voorjaar 2024)
Stem Inleiding F.C. van Nispen tot Sevenaer
Muziek Intro Cok Verweij
Mastering Frits de Bruijn
Vormgeving Floor Plikaar

© Hoorcollege Copyright 2024 Home Academy Publishers B.V.

ISBN 978 90 8530 270 4

NUR 635, 77, 78

Alle rechten voorbehouden. Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, uitgeleend, verhuurd, uitgezonden, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door (foto)kopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaand schriftelijk toestemming van de uitgever.